

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej
oraz Wojskowej Służby Polek
87-100 Toruń, ul. Podmurna 93, tel. 0048 56 65 22 186
e-mail: fapak@wp.pl; www.zawacka.pl
NIP 956 16 25 127; REGON 870502736
KRS 00000 41692
Nr r-ku 82 1090 1506 0000 0000 5002 0244

MEMORIAŁ
General Marii Wittek

Fot. (ksero)

GRASS Anna
zd. Gótkowska
ps. Maria-Anna-Malina

AK
okr.
dubł

4009/WS

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — 4009 / WSK

GRASS Anna z d. Gołkowska

ps. Mania, Anna, Malina

I. Materiały dokumentacyjne

I/1 -- relacja właściwa ✓

I/2 -- dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora —

I/3 -- inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację —

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”):

III/1 -- dot. rodziny relatora —

III/2 -- dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 -- dot. ogólnie okresu okupacji (1939 – 1945) —

III/4 -- dot. ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 -- Inne...

IV. Korespondencja

.....
.....
.....
.....

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”] —

= fot. Kuro
pata I/1

I/1 RELACJA

- Anny Grass, ps. Mania, Anna, Alina w: "Kobiety dubelszczyzny represjonowane w latach 1944-1956" t. I. K. 3, s. 3 (141-143).
- Fot. (ksero) w tekturze.

ANNA GRASS ps. Maria, Anna, Alina

Urodziła się 12 V 1921 r. w Milejowie pow. Lublin, córka Zygmunta, mężatka, z d. Gólkowska. W 1939 r. ukończyła Gimnazjum Humanistyczne im. H. Czarneckiej w Lublinie. W pierwszych dniach wojny pracowała jako sanitariuszka, opatrując rannych żołnierzy z cofających się przez Lublin oddziałów. Do pracy w konspiracji wciągnęła ją była wychowawczyni z gimnazjum, prof. Anna Pankowska, ps. Grażyna. Przysięgę odebrała D. Magierska. Początkowo była to Komenda Obrońców Polski (KOP), a od 1942 r. AK. Po kilku miesiącach została przydzielona jako łączniczka do dyspozycji szefa sztabu Komendy lubelskiego Okręgu AK płk. Franciszka Żaka ps. Wir, późniejszego komendanta Komendy Okręgu, ps. Ignacy. Do jej obowiązków należała łączność z poszczególnymi oddziałami Komendy Okręgu, dowódcami jednostek w terenie, kancelarii okręgu, a także organizowanie lokali na odprawy. Funkcję tę pełniła do aresztowania przez NKWD w dniu 17 IX 1944 r.

Więziona w areszcie NKWD przy ul. F. Chopina 18, była przesłuchiwana wyłącznie przez Rosjan. W połowie listopada 1944 została po śledztwie przeniesiona na Zamek. Pisała wówczas w przemyconych do domu grypsach:

„Od soboty, 19-go jestem na Zamku. Warunki okropne, zimno, głód, najgorsze to, że wywożą gdzieś do obozów, nie wiadomo gdzie i kogo. Ja przyznałam się, gdyż wyspał «Nurt», wszyscy już prawie są pod 18-tym prócz Ignacego [aresztowany 21 III 1945 r. – ZL]. Pod osiemnastym trochę dostałam, ale żadnych adresów nie mówiłam, prócz własnego mieszkania. «Nurt» wszystkich wyspał, a potem już wszyscy gadali. Cały prawie Zamek zapakowany AK, dużo znajomych. [...] Tam na Szopena przesłałam wszystkie badania, skończywszy na biciu. Przyznałam się do pracy, gdyż «Nurt» wyspał, teraz są tam już wszyscy. Na kilka dni przed moim wyjazdem przybył Józio [NN], dowiedźcie się, czy go teraz nie ma na Zamku, żeby mu posłać paczkę. Tutaj prawdopodobnie będą znowu badania, jeżeli nie wywożą. Starajcie się w jakiś sposób, żeby przynajmniej nie wywieźli, podobno wszyscy są przeznaczeni

na lat 5/piec/.

na mocy art. 118 § 3 KKWP na karę śmierci
pozbawia się skazanego praw publicznych

na lat 10/dziesięć/

na mocy art. 118 § 3 KKWP na karę śmierci
pozbawia się skazanego praw publicznych i obywatelskich

na lat 10/dziesięć/ lat wzięcia,

na mocy art. 46 § 1 KKWP orzeka się pr
w rzecz Skarbu Państwa.

na mocy art. 86 § 2 KKWP na 10/dziesięć/ lat wzięcia,
1 lit. b KKWP pozbawia się skazanego pr
w honorowych na lat 5/piec/.

na mocy art. 86 § 2 KKWP na 8/osiem/ lat wzięcia,
1 lit. b KKWP pozbawia się go praw pub
licznych na lat 4/cztery/.

na mocy art. 86 § 2 KKWP na 5/piec/ lat wzięcia,
1 lit. b KKWP pozbawia się go praw publicznych
na lat 3/trzy/.

na mocy art. 86 § 2 KKWP na 3/trzy/lat wzięcia,
1 lit. b KKWP pozbawia się go praw publicznych
na lat 2/dwa/.

jej kary pozbawienia wolności okres tym
art. 56 KKWP a mianowicie :
1 września 1946 r. do 12 lutego 1947 r.
2 września 1946 r. do 12 lutego 1947 r.
3 listopada 1946 r. do 12 lutego 1947 r.
4 listopada 1946 r. do 12 lutego 1947 r.
5 listopada 1946 r. do 12 lutego 1947 r.
6 listopada 1946 r. do 12 lutego 1947 r.

sie przypadek na rzecz Skarbu Państwa
aktach sprawy, w kopertach na k. 67, 142, 143
na k. 251-347 a pozostałym pudelko blaszane
tej sprawie.

Handwritten signature and notes:
Munz
Laska, 1944

I/1-2

w duży transport, nie wiadomo gdzie. Tu warunki okropne zimno, głód i wszy. W tej chwili jestem na szczęście w szpitalu, porządnie przeziębiona. [...] W ce-
li jest o tyle gorzej, że nie ma możliwości kontaktowania się z domem, poza
tem jest zimno i ta sama zupa z marchwi z olejem. Ja nikogo nie sypałam
i o Stefanie nic nie wiem. Jeżeli macie jaki kontakt z nim, to ucałujcie go ode
mnie i niech bardzo uważa, gdyż go szukają. Bardzo się o niego boję i ciągle
myślę. Ze mną przyjechała p. Kozłowska, Jankowska i Skoczylas. W szpitalu
są ze mną p. Antoszevska i p. Kopec z Piotrowic”.

Rozprawa A. Grass odbyła się na Zamku w dniu 19 XII 1944 r., przed
Sądem Wojskowym Lubelskiego Garnizonu, w składzie: por. Henryk Ratyński
jako przewodniczący i sędziowie – por. Jan Mycielski i ppor. Zbigniew Za-
wistowski. A. Grass została oskarżona o to, że była aktywnym członkiem pod-
ziemnej organizacji AK od wiosny 1941 r. do chwili aresztowania. Ponadto
„była łącznikiem w nielegalnej organizacji pod nazwą Armia Krajowa,
a działalność jej polegała na przyjmowaniu korespondencji, przeznaczonej dla
członków tej organizacji pod ps. Wir i przenoszenie jej pod wskazanymi
adresami, oraz na przyjmowaniu w swoim mieszkaniu w Lublinie przy ul.
Cicha 5 m. 9 aktywnych członków tejże organizacji”.

Sąd uznał ją winną zarzucanych przestępstw i na mocy art. 1 Dekretu
PKWN skazał A. Grass na karę ośmiu lat więzienia oraz utratę praw publicz-
nych i obywatelskich praw honorowych na przeciąg dwóch lat. Wyrok był
ostateczny i oskarżeniu nie podlegał. Z więzienia na Zamku została wywieziona
wraz z innymi kobietami w wagonach towarowych do Wronek.

Wyszła na wolność w październiku 1945 r., na mocy amnestii.

W styczniu 1946 r. UB znów chciało ją aresztować, ale nie zastało jej
w domu. Kilka miesięcy ukrywała się w Łodzi, Krakowie i Katowicach.

W dniu 1 IV 1946 r., korzystając z kontaktów akowskich, przekroczyła
nielegalnie granicę. Udała się do II Korpusu we Włoszech. Weryfikowała się
w Komisji przy Komendzie Głównej Korpusu, u płk. Jerzego Uszyckiego.

W październiku 1946 znalazła się wraz z II Korpusem w Anglii, gdzie
zamieszkała na stałe.

Do kraju nie powróciła. Zmarła 13 grudnia 1999 r. w Londynie.

ŹRÓDŁA: CAW, III-436.3. Akta 2480/306, 241/329. Życiorys A. Grass, w zb. pr. Z. L.

0323/m
kt. 37. 1944/41.

Do twórcy.

WYROK. Nr 11

W Imieniu Rzeczypospolitej Pol

Dnia 19 grudnia 1944 roku Sąd
Garnizonu w mieście postętu na rozpr
1. por. Ratyński Henryk
2. por. Mycielski Jan
3. podpor. Zawistowski Zbigniew

z udziałem plut. podch. Altmüllera
oskarżyciela i obrońcy rozpoznawcy
gmina z Gólkowskich, ur. 2 maja 1921
zam. przy ul. Cicha 5 m. 9, Polki z ukoni
biuralistki, ^{4/6} z zawieszoną, b
okazanej o to, że w czasie od 15 si
października 1944 roku w Lublinie na
wa "Armia Krajowa", mającej na celu o
tu Państwa Polskiego w charakterze 2:
że w mieszkaniu swym przyjmowała akty
misacji przez co dopuściła się przesi
z dnia 30.X.1944 roku o Ochronie Pań
W toku przewodu sądowego ustalono, że
w nielegalnej organizacji pod nazwą
jej polegała na przyjmowaniu korespor
członków tej organizacji pod ps. "Wir"
wskazanymi adresami, oraz na przyjmow
blinie przy ul. Cicha 5 m. 9 aktywnych
W skutek tego dopuściła się przestępa
o Ochronie Państwa z dn. 30.X.1944 r./
3.11.1944 r./Na zasadzie powyższych u
KPK Sąd Wojskowy Lubelskiego Garnizon

o r z e k z :
oskarżoną Annę GRASS, o. Zymonta uznać
stępstwa i na mocy art. 1 Dekretu PKWN
R.P. Nr. 10 poz. 50 z dn. 3 listopada 194
nia przez lat 8/osa, oraz na zasadzie
i art. 48 § 2 KW na utratę praw publi
honorowych ~~zawieszoną~~ na przeciąg lat 2/4
część skazanej na poczet kary okres ty
dnia 21 października 1944 roku, z dowo
sania marki "Royal" Nr. 68123752, swróc
wej karte rozpoznawczą Nr. 73565, kalen
3 fotografie swrócić skazanej, pozosta
tach sprawy.

Wyrok jest ostateczny i z oskarżeniu

Przewo:

Sędziowie:
/-/por. Myc
/-/ppor. Za

Za zgodność:
St. sekretarz Sądu Wojskowego
Lubelskiego Garnizonu

/BADYLA-ppor.

u warunki okropne zimno, głód i wszy.
... W ce-
kości kontaktowania się z domem, poza
chwi z olejem. Ja nikogo nie sypałam
jaki kontakt z nim, to ucałujcie go ode-
z szukają. Bardzo się o niego boję i ciągle
ska, Jankowska i Skoczylas. W szpitalu
z Piotrowic”.

Zamku w dniu 19 XII 1944 r., przed
Garnizonu, w składzie: por. Henryk Ratyński
por. Jan Mycielski i ppor. Zbigniew Za-
o to, że była aktywnym członkiem pod-
1941 r. do chwili aresztowania. Ponadto
organizacji pod nazwą Armia Krajowa,
ani korespondencji, przeznaczonych dla
r i przenoszenie jej pod wskazanymi
w swoim mieszkaniu w Lublinie przy ul.
że organizacji”.

przestępstw i na mocy art. 1 Dekretu
lat więzienia oraz utratę praw publicz-
nych na przeciąg dwóch lat. Wyrok był
więzienia na Zamku została wywieziona
towarowych do Wroniek.

u 1945 r., na mocy amnestii.
ciało ją aresztować, ale nie zastało jej
w Łodzi, Krakowie i Katowicach.
z kontaktów akowskich, przekroczyła
Korpusu, u płk. Jerzego Uszyckiego.
ę wraz z II Korpusem w Anglii, gdzie

3 grudnia 1999 r. w Londynie.

9. Życiorys A. Grass, w zb. pr. Z. L.

0323/10m Du koch.
M. 37. 10/44.

Główny.

WYROK. Nr 153

W Imieniu Rzeczypospolitej Polskiej!

Dnia 16 grudnia 1944 roku Sąd Wojskowy Lubelskiego
Garnizonu w miejscu postoju na rozprawie w Lublinie w składzie:
1. por. Ratyński Henryk jako przewodniczący,
2. por. Mycielski Jan
3. podpor. Zawistowski Zbigniew jako sędziowie,

z udziałem plut. podch. Altschüller jako protokolanta, bez udziału
oskarżyciela i obrońcy, rozpoznawszy sprawę: JUNE GRASS, córki Zy-
gmanta z Gólkowskich, ur. 2 maja 1921 roku w miejscowości pow. Lublin
zam. przy ul. Cicha 5 m. 9, Polki z ukonieczonym licencją humanistycznym,
biuralistki, ~~zawistowski~~ zamężnej, bezdzietnej, ze słów niekaranej,
oskarżonej o to, że w czasie od 15 sierpnia 1944 roku do dnia 21
października 1944 roku w Lublinie należała do organizacji pod nazwą
"Armia Krajowa" mającej na celu obalenie demokratycznego ustro-
ju Państwa Polskiego w charakterze łączniczki pod ps. "Alina", oraz
że w mieszkaniu swym przyjmowała aktywnych członków tejże orga-
nizacji przez co dopuściła się przestępstwa z art. 1 Dekretu PKWN
z dnia 30. X. 1944 roku o Ochronie Państwa /Dz. U. R. P. Nr. 10 poz. 50/
w toku przewodu sądowego ustalono, że oskarżona była łącznikiem
w nielegalnej organizacji pod nazwą "Armia Krajowa", a działalność
jej polegała na przyjmowaniu korespondencji, przeznaczonej dla
oskarżonych tej organizacji pod ps. "Wit" i przenoszeniu jej pod
wskazanymi adresami, oraz na przyjmowaniu w swoim mieszkaniu w Lu-
blinie przy ul. Cicha 5 m. 9 aktywnych członków tejże organizacji.
W skutek tego dopuściła się przestępstwa z art. 1 Dekretu PKWN
o Ochronie Państwa z dn. 30. X. 1944 r. /Dz. U. R. P. Nr. 10 poz. 50 z dn.
3. II. 1944 r. /Na zasadzie powyższych ustaleń, oraz na mocy art. 200
PKW Sąd Wojskowy Lubelskiego Garnizonu

o r z e k z :
oskarżoną JUNE GRASS, o. Zygmunta, uznać winną zarzuczonego jej prze-
stępstwa i na mocy art. 1 Dekretu PKWN o Ochronie Państwa /Dz. U.
R. P. Nr. 10 poz. 50 z dn. 30. X. 1944 roku /skazać na karę więzie-
nia przez lat 8 /o. d. /, oraz na zasadzie art. 12 powyższego Dekretu
i art. 44 § 2 KKW na utratę praw publicznych i obywatelskich praw
honorowych ~~z art. 12~~ /na przeciąg lat 2 /o. d. /, Na mocy art. 56 KKW, sali-
dowo skazanej na pozbawienie wolności tymczasowego aresztowania od
dnia 21 października 1944 roku, z dowodów rzeczowych maszyny do pi-
sania marki "Royal" Nr. 68123752, zwrócić właścicielowi Zofii Kankow-
skiej, karte rozpoznawczą Nr. 73563, kalendarz z roku 1941, notes oraz
3 fotografie zwrócić skazanej, pozostałe zaś dowody zachować w akta-
ch sprawy.

Wyrok jest ostateczny i z oskarżenia nie podlega.

Przewodniczący:

/-/por. Ratyński Henryk

Sędziowie:

/-/por. Mycielski Jan

/-/ppor. Zawistowski Zbigniew

Za zgodność:
St. sekretarz Sądu Wojskowego
Lubelskiego Garnizonu

/BADYLA-ppor.

I/143

GRASS Anna

